

ביאורים

רבנו בחיי חותם את הפתיחה. לאחר שעסק קודם לכן בתועלות הצומחות לבוטח בענייני עבודת ה', הוא מונה את התועלות הצומחות לאדם בענייני העולם הזה.

חיהם של רבים מבני האדם הם חיים מאד סואנים. חלקם עסוקים בעשייה כל הזמן, וכמעט בלי סוף רצים מדבר לדבר במרוץ החיים, ואחרים, נפשם טרודה ולחוצה מאד והם אינם מוצאים מנוח לנפשם, גם אם אינם עסוקים בפועל בעשייה מסוימת. אדם שאינו מיושב ורגוע, טובל מאד, וממילא גם ה'תפוקה' שלו פוחתת. ככל שהדבר מעמיק, כוחו יורד, שמחת חייו נפגמת, ומשהו בפנימיותו נשבר.

דבר זה מהווה פתח קטן עבורנו להבין מהי ערכה של מנוחת הנפש. ראשית, במישור הבסיסי. אדם שאין לו מנוחה, סובל מתסכול גדול, הוא חש חוסר יציבות, וחוסר יכולת לארגן את מחשבותיו, תוכניותיו ורגשותיו. יתר על כן, ללא מנוחה אין לאדם יכולת לחוות דברים בצורה אמיתית, להיות מודע לעובר עליו, וממילא להיות מספיק נאמן לאידיאלים שהציב לעצמו, וליצור ולפעול באופן נכון ומאוזן.

מידת הביטחון מספקת לאדם קרקע יציבה. המפגש שלנו כבני אדם עם עולם מוגבל, גורם לנו פעמים רבות לבלבול גדול. אנו רוצים לחיות חיים מאוזנים ושמחים, ולפתע אנו כביכול תלויים ב'טבע', תלויים במצבים המשתנים; בפרנסה, במצב הבטחוני, וכדומה. מציאות זאת מספקת לפעמים חוסר יציבות, האדם הופך להיות לא רגוע, ונפשו מפורזת ונטולת שמחה. מי שזוכה להתרומם, לבטוח בבורא, להבין שהוא מונהג ומודרך על ידי מי שאינו מוגבל ביכולותיו ואוהבו יותר ממה שהוא אוהב את עצמו, זוכה להיות שמח יותר, רגוע ומודע לעצמו. אדם כזה לא ישבר מכל צרה או כישלון, ולא יהיה ברדיפה מתמדת להשיג את ענייני העולם הזה. מסיבות אלו הבוטח בה' יכול להיות נאמן יותר לעצמו, לשאיפותיו, לתפקידו, ולמילוי המשימות המתאימות והטבעיות לו ביותר. במילים אחרות, הביטחון בה' מעניק לאדם את 'מנוחת הלב'.

הרחבות

• ביטחון משתנה אצל צדיקים

החמישי, בהפרש שיש בין עסק הבוטח באלהים בסבות הטרף. הרמב"ן דן ברמות הביטחון השונות. המצב הראשון הוא של שלמות לצדיקים: "בהיות ישראל שלמים והם רבים לא יתנהג עניינם בטבע כלל, לא בגופם ולא בארצם לא בכללם ולא ביחיד מהם, כי יברך השם לחמם ומימם ויסיר מחלה מקרבם עד שלא יצטרכו לרופא ולהשתמר בדרך מדרכי הרפואות כלל, כמו שאמר: 'כי אני ה' רפאך' [שמות טו, כו]" [ויקרא כו, יא]. במצב זה הביטחון מונע כל צורך בעשייה מעשית שהרי אין מחלות ואין עיסוקים המכבידים על חי האדם.

במציאות פחות שלמה: "וכן היו הצדיקים עושים בזמן הנבואה, גם כי יקרה עון שיחלו לא ידרשו ברופאים רק בנביאים". הפיתרון הטוב ביותר כדי להתמודד עם מחלה שחלה בה האדם הוא לפנות אל הנביא שיסביר לאדם כיצד יתקן את חטאו, וכך המחלה תעבור מאלוהים. במצב זה הביטחון הוא בכך שה' מנהיג את המציאות ביושר ולכל פגע ישנה סיבה. ישנו גם מצב בו אדם אינו מצווה על הביטחון: "ומאשר מוצא עצמו חוטא ופושע כנגד חסדי הבורא יתברך אינו נושא נפשו לבטוח בו שיצילהו מצרתו... ועל כן ישתדל בנוהג שבעולם (יפעל בדרך הטבע) להנצל מצרתו או להשיג שאלתו ובקשתו" [אמונה וביטחון א] (יש להעיר כי הרמב"ן לא הגדיר את הביטחון על פי דרכו של החזו"א ראה הרחבות - יום י' אלול).

אך תועלות הבטחון בעולם, מהן, מנוחת הלב מן הדאגות העולמיות, והשלוחה מנדוד הנפש וצערה לחסרון^ו תאוותיה הגופיות, והוא בהשקט ובבטחה ובשלוחה בעולם הזה, כמו שפתיב (ימיה יז, ט): "ברוך הגבר אשר יבטח ב'י והיה יי מבטחו". ואמר (ימיה יז, ח): "היה פועל שתול על מים ועל יבל ישלח שרשיו".

מנוחת הנפש
מטרדות הדרך

ומהן, מנוחת הנפש מלכת בדרךים הרחוקים, אשר היא מכלה הגופות וממחרת השלמת^ו ימי החיים, כמו שצאמר (תהלים קב, כד): "ענה בדרך כחי קצר ימי". ונאמר על אחד מן הפרושים כי הלך אל ארץ רחוקה לבקש הטרף בתחלת פרישותו, ופגע אדם אחד מעובדי כוכבים בעיר אשר הלך אליה. אמר לו הפרוש: פמה אתם בתכלית העוון ומעוטי ההבנה בעבודתכם לכוכבים. אמר לו האמגושי^ו: ומה אתה עובד? אמר לו הפרוש: אני עובד הבורא, היכול, המכלכל, האחד, המטרף, אשר אין פמוהו. אמר לו האמגושי: פעלך^ו סותר את דברך. אמר לו הפרוש: והיא? אמר לו: אלו היה מה שאמרת אמת, היה מטרפך בעירך כמו שהטרפך הנה, ולא היית טורח לבוא אל ארץ רחוקה כזאת. ונפסקה טענת הפרוש, ושב לארצו, וקבל הפרישות מן העת ההיא, ולא יצא מעירו אחר כך.

מנוחה מעבודה
מייגע

ומהן, מנוחת הנפש והגוף מן המעשים הקשים והמלאכות המיגעות את הגופות, ועזב עבודת המלכים וחקיקם וחמס אנשיהם. והבוטח ב'י הוא תובע מסבות הטרף^ו מה שיש בו יותר מנוחה לגופו ושם טוב לו, ופנאי ללבו, ומה שהוא מפיק יותר לחובות תורתו עם יתר אמונתו^ו, כי הסבה לא תוסיף לו כחוק ולא תחסרהו ממנו מאומה, אלא בגזרת האלהים ותברך, כמו שצאמר (תהלים עה, ט): "כי לא ממוצא וממערב ולא ממזרח הרים, כי אלהים שפט זה ישפיל וזה ירים", ואמר (תהלים כג, ט): "בנאות דשא ירביצני על מי מנחות ינהלני".

מיעוט הצער
במסחר

ומהן, מעוט צער נפשו במסחרו, ואם תתעכב אצלו פרקמטיא^ו, או אם לא יוכל לגבות חובו, או אם יפגעו חלי בגופו, מפני שהוא יודע כי הבורא יתברך מתקן ענינו יותר ממנו, ובוחר לו טוב יותר ממה שהוא בוחר לעצמו, כמו שצאמר (תהלים סב, ו): "אך לאלהים דומי נפשי כי ממנו תקנות".

שמחה תמידית

ומהן, שמחתו בכל ענין שיעתק אליו^ו, ואם יהיה^ו כנגד טבעו, מפני בטחונו באלהים שלא יעשה לו אלא הטוב לו בכל ענין, כאשר תעשה האם החומקלת לבנה ברחיצתו וחתולו וקשירתו והתרתו על כרחו, כמו שאמר דוד עליו השלום (תהלים קלא, ט): "אם לא שיתי דוממתי נפשי כגמל עלי אמו כגמל עלי נפשי".

שבעת עניני
הביטחון

וכיון שבארתי מתועלות הבטחון באלהים והנאותיו בתורה ובעולם מה שצדקן לי, אבאר עתה מענין הביטחון שבגה דברים. אחד מהם, מה הוא הבטחון. והשני, בסבות הבטחון על הברואים. והשלישי, בבאור ההקדמות אשר בענין יחזיב הבטחון באלהים, וחיוב העסק בסבות^ו. והרביעי, בבאור הדברים אשר בהם יהיה הבטחון, וחיוב שבחו וגנותו^ו בהם. והחמישי, בהפרש^ו שיש בין עסק הבוטח באלהים בסבות הטרף, ובין עסק מי שאינו בוטח באלהים בהם. והששי, בבאור אפני חיוב גנות דעת האומרים באריכות התאוות בעולם, ומיחלים נפשותם בקבלת עבודת האלהים כשיגיעו לחפצם בו^ו, והם בעלי המשכונות. והשביעי, במפסדי הבטחון באלהים, וכל מה שצריך לדבר בענין הבטחון, ולקצר בחלקיו.

בעולם - בענייני העולם. **לחסרון** - על חסרון. **וממחרת השלמת** - מקצרת. **האמגושי** - עובד ע"ז. **פעלך** - המעשה שלך סותר את דברך. **תובע מסבות הטרף** - מחפש דרכי פרנסה קלות ונוחות. **מפיק יותר** - מצליח לקיים יותר. **עם יתר אמונתו וכו'** - ע"י אמונתו שדרכי הפרנסה לא יוסיפו לו או יחסרוהו יותר ממה שה' גור עליו. **תתעכב אצלו פרקמטיא** - לא יצליח למכור סחורתו. **שיעתק אליו** - יגיע אליו. **ואם יהיה וכו'** - אפילו יגיע דבר שנגד טבעו. **בסבות הבטחון** - הגורמים לביטחון בבני אדם. **וחיוב העסק בסבות** - חיוב האדם לעסוק באמצעים לפרנסתו. **וחיוב שבחו וגנותו** - באיזה אופן הביטחון משובח ובאיזה הוא מגונה. **בהפרש** - בהבדל. **כשיגיעו לחפצם בו** - כשיגיעו למילוי תאוותיהם.

